

VORES DE PAISATGE

LABORATORI DE PAISATGE LANDSCAPE LAB FABRA I COATS, MÀSTER EN INTERVENCIÓ I GESTIÓ DEL PAISATGE URBÀ I PATRIMONI DE LA UAB-MUHBA

Comissariat: **Landscape Lab Fabra i Coats**
(**MARINA CERVERA i FRANCESC MUÑOZ**)

**ESTHER FERRER, KSENIA BOKSBERG, ELETTRA PICCOROSSO, JUXHINA SPAHIU,
MARIANNA TERZINI, GIANNI BALLONE, ALESSANDRO BALLOTTO, CAMILLA QUESADA PINNA,
FRANCESCA ZINCHIRI, GABRIELA ZACCHI, FRANCESCO ZINCHIRI**

Les vores de la ciutat han acollit tradicionalment l'activitat industrial. Una ciutat en frenètica expansió va anar esquitxant, durant les primeres dècades del segle XX, els territoris fora ciutat de fàbriques com la Fabra i Coats; recintes de treball en un territori que s'anava urbanitzant a batzegades. Durant molt de temps, aquestes vores urbanes han restat aïllades, inconnexes, mai prou reconegudes, a l'igual que el treball que es feia dins dels murs d'aquelles fàbriques tèxtils, on mans i màquines teixien vores i voravies amb precisió industrial. És veritat que aquells paisatges de vora resulten avui no només visibles sinó que apareixen recosits i tramats amb la ciutat a partir de diverses generacions d'operacions urbanístiques. La memòria d'aquell treball industrial quotidià resta però encara esfilagarsada... fils d'identitat urbana que pengen tot esperant un relat comú per recosir vora i ciutat, memòria i lloc, a través del paisatge.

El Laboratori de Paisatge 'Fabra i Coats Landscape Lab' proposa *Vores de paisatge*: una instal·lació que reflexiona, a partir d'aquests lligams, sobre els barris del sector oriental de Barcelona. Concretament reconstrueix l'evolució dels teixits urbans en un transect de paisatge entre el Turó de la Peira i el riu Besòs, sobre l'eix del Passeig de Sant Eulàlia (ara Passeig Fabra i Puig). Aquest eix, planificat cap al 1870, connectava l'ajuntament de l'antic poble de Sant Andreu de Palomar amb una rambla dedicada al lleure dels veïns que arribava fins a l'església de Santa Eulàlia, situada a l'antic barri de Vilapicina, des d'on s'obria un camí cap a Sant Iscle, a Collserola, que portava a Horta.

El viatge en el temps ens remetrà posteriorment al 20 d'abril de 1897, quan un reial decret de la regent Maria Cristina va annexionar a Barcelona sis antics municipis del pla, entre els quals hi havia Sant Andreu de Palomar i Horta. Des d'aquell moment, amb nous sòls urbanitzables a disposició, els creixements en alineació de vial s'organitzen sobre nous traçats, que es mallen i es teixeixen entre ells. La ciutat creix sense mesura, estirant els fils dels passeigs existents i llançant noves xàvegues sobre els camps agrícoles –són les cases barates de Bon Pastor i Can Peguera. A poc a poc, la gran Barcelona pren cos, connectant xarxes que capturen grans peces industrials. Són precisament aquestes grans peces –els tallers de La Maquinista Terrestre y Marítima, els tallers ferrocarrils El Norte, les Hilaturas Fabra y Coats, la Hispano-Suiza... –, a costat i costat del nostre passeig, encara preses en els filats, les que defineixen el caràcter d'aquest sector de Barcelona i, irònicament, en teixeixen contemporàniament també el futur.

Marina Cervera i Francesc Muñoz

ORILLAS DE PAISAJE

Las orillas de la ciudad han acogido tradicionalmente la actividad industrial. Una ciudad en frenética expansión fue salpicando, en las primeras décadas del siglo XX, los territorios de sus afueras de fábricas como Fabra i Coats; recintos de trabajo en un territorio que iba urbanizándose a trompicones. Durante mucho tiempo, estas orillas urbanas han permanecido aisladas, inconexas, nunca lo suficientemente reconocidas, como el trabajo que se hacía dentro de los muros de aquellas fábricas textiles, donde manos y máquinas tejían orillas y orillos con precisión industrial. Es cierto que aquellos paisajes de orilla resultan hoy no solo visibles sino también recosidos y tramados con la ciudad a partir de varias generaciones de operaciones urbanísticas. Con todo, la memoria de aquel trabajo industrial cotidiano aún sigue deshilachada... hilos de identidad urbana que cuelgan en espera de un relato común para recoser orilla y ciudad, memoria y lugar, a través del paisaje.

El Laboratorio de Paisaje Fabra i Coats Landscape Lab propone *Orillas de paisaje*, una instalación que reflexiona, a partir de estos vínculos, sobre los barrios del sector oriental de Barcelona. En concreto, reconstruye la evolución de los tejidos urbanos en un trayecto de paisaje entre Turó de la Peira y el río Besòs, sobre el eje del paseo de Santa Eulàlia (hoy paseo de Fabra i Puig). Este eje, planificado hacia 1870, conectaba el ayuntamiento del antiguo pueblo de Sant Andreu de Palomar con una rambla dedicada al ocio de los vecinos que llegaba hasta la iglesia de Santa Eulàlia, situada en el antiguo barrio de Vilapicina, desde donde partía un camino hacia Sant Iscle, en Collserola, que conducía a Horta.

El viaje en el tiempo nos remitirá posteriormente al 20 de abril de 1897, cuando un real decreto de la regente María Cristina anexionó a Barcelona seis antiguos municipios del llano próximos a la ciudad, entre los que se contaban Sant Andreu de Palomar y Horta. Desde aquel momento, con nuevos suelos urbanizables a disposición, los crecimientos en alineación de vial se organizan sobre nuevos trazados, que se mallan y se tejen entre ellos. La ciudad crece sin medida, estirando los hilos de los paseos existentes y echando nuevas jábegas sobre los campos agrícolas –son las casas baratas de Bon Pastor y Can Peguera. Poco a poco, la gran Barcelona toma cuerpo, conectando redes que capturan grandes piezas industriales. Son precisamente estas grandes piezas –los talleres de La Maquinista Terrestre y Marítima, los talleres ferrocarriles El Norte, las Hilaturas Fabra y Coats, la Hispano-Suiza... –, a uno y otro lado de nuestro paseo, y aún atrapadas en las redes, las que definen el carácter de este sector de Barcelona e, irónicamente, tejen contemporáneamente también su futuro.

Marina Cervera y Francesc Muñoz

LANDSCAPE EDGES

The edges of the city have traditionally accommodated industrial activities. During the first decades of the 20th century, a city in frenzied expansion sprinkled its surrounding territory with factories like Fabra i Coats; working premises in a territory that was being ruthlessly urbanised. For a long time, these urban outskirts have remained isolated, unconnected, never really recognised, just like the work that was done inside the walls of the textile factories, where hands and machines wove the edges and borders with industrial precision. It is true that these landscape edges are no longer invisible but intertwined and woven with the city, thanks to various urban planning operations. The memory of this daily industrial life remains, although still frayed at the edges... threads of urban identity that hang, waiting for a common narrative to resew edge and city, memory and place, through the landscape.

The Fabra i Coats Landscape Lab proposes *Landscape Edges*, an exhibition that, based on these connections, reflects on the neighbourhoods to the east of Barcelona, like Sant Andreu. More specifically, it reconstructs the evolution of the urban fabric in a section of landscape between Turó de la Peira and the Besòs river, along Passeig de Santa Eulàlia (now called Passeig Fabra i Puig). This Passeig, planned in 1870, connected the council of the old town of Sant Andreu de Palomar with a promenade designed for the leisure pursuits of the locals, which reached all the way to the church of Santa Eulàlia, in the old neighbourhood of Vilapicina, from where a road began to Sant Iscle, in Collserola, leading to Horta.

This journey back in time then takes us to 20 April 1897, when a royal decree from the regent Maria Cristina annexed six old towns of the area to Barcelona, including Sant Andreu de Palomar and Horta.

As of this moment, with new developable land available, growth in line with the streets was organised along new ones, which meshed and wove together with each other. The city grew rapidly, pulling the threads of the existing landscape and casting new nets over the cultivated fields – the cheap houses of Bon Pastor and Can Peguera. Gradually, the great Barcelona took shape, connecting nets that trapped large industrial fish. It is these large fish – the workshops of La Maquinista Terrestre i Marítima, the railway workshops El Norte, the thread factory Fabra i Coats, Hispano-Suiza... –, right alongside our Passeig, still tangled in the mesh, that define the character of this part of Barcelona and, ironically, also weave its contemporary future.

Marina Cervera and Francesc Muñoz